

86-962474
- Shaybānī, Muḥammad ibn al-Ḥasan, ca. 750-
804 or 5.
(Jāmi' al-ṣaḡīr)

الجامع الصغير / لأبي عبد الله
محمد بن الحسن الشيباني . مع شرحه ،
النافع الكبير / لأبي الحسنات عبد الحى
اللكنوى . - الطبعة 1 . - بيروت :
عالم الكتب ، 1986 .

541 p. ; 25 cm.
££15.00
I&S-Islamic Law.

الجامع الصغير / لأبي عبد الله
محمد بن الحسن الشيباني . مع
شرحه ، النافع الكبير / لأبي الحسنات
عبد الحى اللكنوى . - ط 1 . -
بيروت : عالم الكتب ، 1986 . - 541
ص ؛ 25 سم . - 1500 ق م .

EL-CAMIL
SABIR
(Shaybani)

21 EKIM 1993

MADRID

al-Cami al-Saghir (030104) DOKÜMAN
Muḥammad ibn al-Ḥasan (Ebu Yusuf)

23 SU C 11 250

ŞAYBĀNĪ (Muḥammad ibn al-Ḥasan al-) .
الشيباني (محمد بن الحسن) .
- كتاب الجامع الصغير في الفقه . (بهاش) كتاب الخراج /
تأليف أبي يوسف ، صححه محمد الحيني

- Būlāq : al-Maṭba'at al-amīriyya, 1302 [1884]. - 156
p. ; 29cm.

"Gami' (al-) aṣ-ṣaḡīr fī l-fiqh" .- GAL : G1,
171 ; S1, 288 (m. 180/804).- En marge de : "Jarḡ
(K.al-)" / Abū Yūsuf.

Ḥusaynī (Muḥammad al-) . 5 Fiqh, Jurisprudence
Éd. islamique. 80-90 s.

الأئمة الأربعة

(1)

DOKÜMANTASYON MERKEZİ
/ 110

Handwritten notes in the left margin, including the number '10' and some illegible scribbles.

الإمعة الأعظم أبو حنيفة النعمان

الدكتور

مصطفى الشكعة

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Baskı Birimi	
ayı	5563-1
seri No.	922.975 HAN

الناشرون

دار الكتب الإسلامية

دار الكتاب للمصرى دار الكتاب اللبناني

بيروت

القاهرة

الجامع الصغير (۱)

۳۳۵

مروزی روایت کرده، ابوالفتح عبدالملک بن ابی القاسم عبدالله کروخی هروی است (همان مقدمه، ص ۱۴). با روایت کروخی، الجامع الصحیح به طور گسترده منتشر شد و کسانی چون ابن جوزی و خطیب دَوْلَعی و عبدالوهاب بن سُکینه، آن را سماع کردند (→ همانجا).

الجامع الصحیح از بدو انتشار مورد توجه محدثان و فقها قرار گرفت و شروح و تعلیقات فراوانی بر آن نوشته شد (→ حاجی خلیفه، ج ۱، ستون ۵۵۹؛ مبارکفوری، مقدمه، ج ۱، ص ۲۹۲-۳۰۵؛ سزگین، ج ۱، ص ۱۵۵-۱۵۶؛ ترجمه عربی، ج ۱، جزء ۱، ص ۳۰۲-۳۰۳). همچنین خلاصه‌هایی از آن فراهم شد (→ مبارکفوری، مقدمه، ج ۱، ص ۳۰۴؛ سزگین، ج ۱، ص ۱۵۶؛ ترجمه عربی، ج ۱، جزء ۱، ص ۳۰۳-۳۰۴). مشهورترین شرح کهن آن شرح ابوبکر محمد بن عبدالله اشبیلی مالکی (ابن عربی؛ متوفی ۵۴۳) با عنوان عَرَضَةُ الْأَحْوَذِي است که در ۱۳۷۴ ش/ ۱۹۹۵ در بیروت چاپ شده است و مشهورترین شرح آن در قرون جدید شرح مبارکفوری با نام تحفة الأحوذی است (بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰). قسمت «العلل» الجامع الصحیح را ابن رجب حنبلی به طور مستقل شرح کرده است (ریاض ۲۰۰۱). الجامع الصحیح نخستین بار در ۱۲۹۲ در دو جلد در بولاق چاپ شد (ترمذی، ج ۱، همان مقدمه، ص ۱۵). بشار عوَّاد معروف نیز در ۱۳۷۵ ش/ ۱۹۹۶ در بیروت چاپ محققانه‌ای از آن را در شش جلد با عنوان الجامع الکبیر منتشر کرد.

منابع: ابن اثیر، جامع الاصول فی احادیث الرسول، چاپ عبدالقادر ارنؤوط، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳؛ ابن تیمیة، مجموع الفتاوی، چاپ مصطفی عبدالقادر عطا، بیروت ۱۴۲۱/۲۰۰۰؛ ابن عماد؛ ابن ندیم؛ محمد بن عیسی ترمذی، الجامع الکبیر، چاپ بشار عوَّاد معروف، بیروت ۱۹۹۸؛ حاجی خلیفه؛ ذهبی؛ فؤاد سزگین، تاریخ التراث العربی، ج ۱، جزء ۱، نقله الی العربیة محمود فهمی حجازی، ریاض ۱۴۰۳/۱۹۸۳؛ نورالدین عتر، الامام الترمذی و المساوَنَة بین جامعه و بین الصحیحین، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸؛ محمد عبدالرحمان مبارکفوری، تحفة الأحوذی بشرح جامع الترمذی، بیروت ۱۴۱۰/۱۹۹۰؛

Fuat Sezgin, *Geschichte des arabischen Schrifttums*, Leiden 1967-1984.

/ اکبر ترابی /

الجامع الصحیح (۲) ← بخاری، ابو عبدالله

محمد؛ جامع حدیث

الجامع الصغير (۱)، اثری مهم در فروع فقه حنفی، به عربی، اثر محمد بن حسن شیبانی^{*}، فقیه و محدث حنفی در قرن دوم.

غیرشایع آنها به کار برده و گاه اصطلاحات غریبی نیز ابداع کرده که تفسیر و حل آنها دشوار است. وی همچنین گاه ترکیب غریبی از اصطلاحات حدیثی ساخته است (عتر، ص ۱۴۸) مانند حسن صحیح (ترمذی، ج ۴، ص ۵، ۷، ۷۰)، حسن غریب (همان، ج ۴، ص ۲۶، ج ۶، ص ۸۷) و حسن صحیح غریب (همان، ج ۴، ص ۲۸، ۳۰). ترمذی در ترجیح روایات هم بدین شیوه عمل کرده که حدیث را به دو وجه (مُرسل و موصول، موقوف و مرفوع) نقل و سپس مورد راجح را بیان و به حکم آن تصریح نموده است (عتر، ص ۱۲۶).

درباره اهمیت و اعتبار کتاب الجامع الصحیح از قول خود ترمذی نقل شده است که آن را بر علمای حجاز و عراق و خراسان عرضه کرده و آنها از آن اظهار رضایت کرده‌اند و بنابراین، الجامع الصحیح در هر خانه‌ای که باشد گویی در آن خانه پیامبر سخن می‌گوید (→ ذهبی، ج ۱۳، ص ۲۷۴). خواجه عبدالله انصاری، الجامع ترمذی را سودمندتر از کتاب بخاری و مسلم دانسته زیرا معتقد بوده که این دو به کار علمای متبحر می‌آیند اما الجامع الصحیح به کار همگان می‌آید (→ ذهبی، ج ۱۳، ص ۲۷۷). ابن اثیر (ج ۱، ص ۱۹۴) نیز الجامع الصحیح را بهترین و پرفایده‌ترین، خوش‌ترتیب‌ترین و کم‌تکرارترین کتاب حدیثی می‌داند که واجد مطالبی از قبیل وجوه استدلال و بیان انواع حدیث و جرح و تعدیل است که در دیگر کتابهای صحاح نیست. ابونصر عبدالرحیم بن عبدالخالق، مندرجات الجامع الصحیح را در چهار قسم ارزیابی کرده است: قسمی که صحت آن قطعی است، قسمی که بنا بر شرط ابوداؤود و نسائی صحیح است، قسمی که ترمذی آن را برای ضدیت (مخالفت) آورده و علت آن را هم بیان کرده، و قسمی که مورد عمل برخی علما قرار گرفته است (→ ذهبی، ج ۱۳، ص ۲۷۴). اما ذهبی (همانجا)، ضمن اعتراف به سودمندی و پرفایده بودن الجامع الصحیح و اشتغال آن بر رئوس مسائل، آن را حاوی پاره‌ای احادیث واهی و موضوعی (جعلی) می‌داند که بیشتر آنها درباره فضائل است. در مجموع الجامع الصحیح، از حیث شیوه اختیار حدیث (شرط)، پس از صحیح بخاری و صحیح مسلم قرار می‌گیرد (عتر، ص ۶۴).

الجامع الصحیح را بسیاری از شاگردان ترمذی روایت کرده‌اند، اما روایت مشهور آن که تا امروز باقی مانده، روایت ابوالعباس محمد بن احمد بن محبوب محبوبی مروزی است (ترمذی، ج ۱، همان مقدمه، ص ۱۳؛ عتر، ص ۶۸) که آن را از ترمذی و نیز سعید بن مسعود (دوست نثرین شَمیل) و دیگران روایت کرده است (ابن عماد، ج ۲، ص ۳۷۳). مشهورترین کسی که الجامع الصحیح را از محبوبی روایت کرده، شاگردش ابومحمد عبدالجبار جزّاحی مروزی است (ترمذی، ج ۱، همان مقدمه، ص ۱۳) و مشهورترین کسی که این کتاب را از جزّاحی

سراحي كاديغيدان 727

- Attabi Ahmed b. Muhammed 727
- Kadihan 727
- Ibn Hasan an Nahvi 728
- Gagnevi Omar b. Ishak 728
- Alaeddan Ali Esved 728
- Jeknawi 728
- Nesefti Wacmidan 728
- Mahmud Hamza 729

Acami's-sagir

- Saybani Muh. b. Hasan
- Tahavi 725
- Ibn Abu Musa (Tah) 725
- Kashi 725-26
- Cassas 726
- Pezdar: Abi-Yusuf 727
- Nesefti Abi-Yusuf 727
- 728 - Ishicabi Ahmed b. Mansur 727

الجامع الصغير في الفروع

للإمام محمد بن الحسن الشيباني المتوفى سنة 187 هـ.

تاريخ بغداد 2: 172، وفيات الأعيان 1: 574، البداية والنهاية 10: 202، الوافي بالوفيات 2: 322، الجواهر المضية 2: 42، شذرات الذهب 1: 321، قال في كشف الظنون: 591، كتاب قديم مبارك مشتمل على ألف وخمسمائة واثنين وثلاثين مسألة والمشايخ يعظمونه حتى قالوا لا يصلح المرء للفتوى ولا للقضاء إلا إذا علم مسائله اهـ خ نور عثمانية 1438 هـ جاريت 672 وغيرها طبع بمصر سنة 1302، والهند سنة 1310 هـ.

أبو جعفر أحمد بن محمد بن سلامة الأزدي	أبو عبد الله محمد بن عيسى بن عبد الله بن أبي
الطحاوي الحنفي المتوفى سنة 321 هـ (وفيات الأعيان 1: 171، والوافي بالوفيات 8: 9، سير أعلام النبلاء 5: 271، الجواهر المضية 1: 271، تاج التراجم 211، شذرات الذهب 2: 288، هدية العارفين (58).	موسى المتوفى سنة 334 هـ (الجواهر المضية 2: 260، تاج التراجم 64، كشف الظنون: 564).
شرح الجامع الصغير.	شرح الجامع الصغير.
عبيد الله بن الحسين الكرخي المتوفى سنة 340 هـ (الفوائد البهية: 107، الأعلام 4: 193).	عبيد الله بن الحسين الكرخي المتوفى سنة 340 هـ (الفوائد البهية: 107، الأعلام 4: 193).
شرح الجامع الصغير.	شرح الجامع الصغير.
عبد الله بن الحسين بن دلال الكوفي المتوفى سنة	عبد الله بن الحسين بن دلال الكوفي المتوفى سنة

محمد ابو بكر بن علي, احمد عياش العاني, جمال محمد السيد, مصطفى
مفلح القضاة, حسان جاسم الهايس, استد راقات علي تاريخ التراث
العربي, الجزء الخامس, جدة 1422. ص. 17-16. ISAM 90258.

٢- شرح الجامع الصغير *
el-CAMIU'S-SAGIR
(Muhammed es-Seybani)

لأحمد بن إسماعيل التمرتاشي (في سزكين : التيمورطاشي) (ت في حدود ٦٠٠ هـ)
ذكره سزكين ، وعد له سبع نسخ ، ومنه نسخة أخرى محفوظة في مكتبة عارف
حكمت بالمدينة المنورة ، رقم (٢٥٤/١٣٨) في (٣٥٦) ورقة ، كتبت سنة
٥٨٦هـ (١)

وعنها صورة محفوظة في مركز البحث العلمي بجامعة أم القرى ، رقم (٤٦٩/فقه
حنفي) (٢)

٢١- ترتيب الجامع الصغير (الجامع الصغير لمحمد بن الحسن ،

ت ١٨٩ هـ) *

لأبي عبد الله ، الحسن بن أحمد ، الزعفراني (ت ٦١٠ هـ)

منه نسخة محفوظة في دار الكتب الظاهرية بدمشق ، رقم (٨٣٦٥) في (١٧٣)
ورقة . (٣)

٢٢- شرح الجامع الصغير *

لصدر القضاة .

ذكره القرشي (٤)

(١) فهرس مكتبة عارف حكمت ص ٩٢ .

(٢) فهرس (بطاقات) المصورات الميكروفيلمية بالمركز / فقه حنفي .

(٣) فهرس مخطوطات دار الكتب الظاهرية / الفقه الحنفي ١/١٩٥-١٩٧ .

(٤) الجواهر المضيئة ٤/٤٠٧ .

محمد ابو بكر بن علي, احمد عياش العاني, جمال محمد السيد, مصطفى
مفلح القضاة, حسان جاسم الهايس, استد راقات على تاريخ التراث
العربي, الجزء الخامس, جدة 1422. ص. 12-13. ISAM 90258.

١٢ - (٢) الجامع الصغير * *el-CĀMIŪ's-SABĪR*
(Muhammed es-Saybānī'nin)

ذكره سزكين ، ومنه نسخة أخرى محفوظة في مكتبة عبد الله بن عباس بالطائف،

رقم (١٤٣/٤) في (١٤٤) ورقة ، بها خرم (٤)

(٤) فهرس المخطوطات العربية بمكتبة عبد الله بن العباس ص ١٨٧ .

نسخة أخرى محفوظة في مكتبة عارف حكمت بالمدينة المنورة ، رقم (٢٥٤/٧٣)

في (١١٤) ورقة ، كتبت سنة (٩٥٠ هـ) (١) .

١٣ - شرح الجامع الصغير لمحمد بن الحسن *

لأحمد بن محمد بن أحمد العقيلي ، الأتصاري ، البخاري (ت ٦٥٧ هـ) ذكره

القرشي (٢)

(١) فهرس مخطوطات مكتبة عارف حكمت ص ٨٧ .

(٢) الجواهر المضيئة ١٠٤/٤ . وكشف الظنون ٩٦/٥ .

MADRID
CENTRO DE ESTUDIOS
ISLÁMICOS
DOCUMENTACIÓN

محمد ابو بكر بن علي, احمد عياش العاني, جمال محمد السيد, مصطفى
مفلح القضاة, حسان جاسم الهايس, استاذ راقات علي تاريخ التراث
العربي, الجزء الخامس, جدة 1422. ص. 15. ISAM 90258.

١٧- شرح الجامع الصغير *
el-CÂMIUS-SAGIR
(Muhammed es-Seybânî'nin)
لأبي بكر بن أحمد علي بن عبدالعزيز، البلخي، السمرقندي، يعرف بالظهير
(ت ٥٥٣ هـ).

ذكره القرشي (٢)

١٨- كتاب شرح الجامع الصغير *

للحسين بن محمد بن أسعد، الفقيه، المعروف بالنجم (ت ٥٨٠ هـ)

ذكره القرشي (٣)

(٢) الجواهر المضيئة ١٠٤/٤.

(٣) الجواهر المضيئة ١٢٧/٢.

030110

el-CÂMÎU's-SAGİR (Muhammed eş-Şeybânî'nin)

-
- 1 ESRA KILAVUZ ESER, İmam Muhammed'in el-Camiu's-Sağir adlı eserinde teklifi hükümlerin tasnif ve ifadelendirilmesi, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

محمد ابو بكر بن علي, احمد عياش العاني, جمال محمد السيد, مصطفى
مفلح القضاة, حسان جاسم الهايس, استدر اركات على تاريخ التراث
العربي, الجزء الخامس, جدة 1422. ص. 17.
ISAM 90258.

٢٥- نظم الجامع الصغير *
e.l. CÂMIU'S-SABIR
(Muhammed es-Seybânînin)
لأحمد بن محمد بن أحمد العقيلي ، الأنصاري ، البخاري (ت ٦٥٧ هـ)
ذكره القرشي (٥)

(٥) الجواهر المضيئة ٢٦٠/١ .